

обов'язковість ставляться під сумнів одним або декількома її учасниками, істина і правильність стають предметом дискурсу. Але всі ці домагання на обов'язковість можуть бути зведені, на переконання Ю. Габермаса, до одного: обов'язковості розумності.

Втім, концепція Ю. Габермаса викликає багато заперечень. На думку постмодерністів і прихильників «неоаристотелізму», Ю. Габермасу не вдається подолати суперечність між прагненнями систем до самоствердження і вимогою універсальної солідарності, оскільки занадто глибокими є етичні несхожості, зумовлені відмінністю контекстів. Полеміці з ними Ю. Габермас відводить значне місце у своїх роботах, стверджуючи, що постмодерністи і неоаристотелісти спрощують моральну ситуацію, з якою зіткнулося сучасне людство, жертвуючи універсальними імплікаціями західної етики на користь контекстуальних інтересів. Якщо погодитися з таким спрощенням, то можна попроситися і з усіма універсальними претензіями на обов'язковість моральних принципів та критеріїв на користь «здорового глузду» і його ефективного функціонування у відповідному життєвому контексті.

Висновки

Дискусія між лібералами та комунітаристами показала, що деонтологічному лібералізму як теоретичному обґрунтуванню теорії справедливості за допомогою моделі гіпотетичної суспільної угоди комунітаристи протиставляють партикулярну етику локальних соціальних груп, особисту добродієність, проект щасливого життя гомогенної спільноти. Ю. Габермас відкидає проголошену комунітаристами дихотомію «суспільство / спільнота» як надуману, оскільки на політичній арені зустрічаються колекти-

вні актори, які сперечаються щодо спільних цілей. Завдяки тому, що етика дискурсу виходить із парадигми інтерсуб'єктивності, долаються межі договірної етичної моделі, яка замінюється ідеєю інтерсуб'єктивного волевиявлення всередині спільного життєвого світу. Ю. Габермас вважає, що за допомогою досягнення консенсусу в умовах вільного від примусу раціонального дискурсу, можна поєднати універсалізм із чутливістю до Іншого.

Список літератури

1. Апель К.-О. Спрямованість англо-американського «комунітаризму» в світлі дискурсивної етики // Ермоленко А.М. Комунікативна практична філософія. Підручник. –К.: Лібра, 1999. – С. 372-394.
2. Габермас Ю. Залучення іншого: студії з політичної теорії / Ю. Габермас. – Львів: Астролябія, 2006. – 416 с.
3. Макінтайр А. После добродетели: Исследования теории морали / А. Макінтайр. – Москва, Екатеринбург : Академический Проект, Деловая книга, 2000. – 384 с.
4. Современный либерализм : Ролз, Берлин, Дворкин, Кимлика, Сэндел, Тейлор, Уолдрон. – М.: Прогресс-традиция, Дом интеллектуальной книги, 1998. – 248 с.
5. Сэндел М. Что нельзя купить за деньги. Моральные ограничения свободного рынка. – Москва : Манн, Иванов и Фербер, 2013. – 256 с.
6. Тейлор Ч. Джерела себе / Ч. Тейлор. – К.: Дух і літера, 2005. – 696 с.
7. Тейлор Ч. Неразложимо социальные блага // Неприкосновенный запас, 2001, № 4 (18). – С. 7-18.
8. Хабермас Ю. Ах, Европа. Небольшие политические сочинения. – М.: Издательство «Весь мир», 2012. – 160 с.
9. Хабермас Ю. Демократия. Разум. Нравственность – М.: КАМІ, 1995. – 245 с.
10. Хабермас Ю. Догоняющая революция и потребность в пересмотре левых идей. Что такое социализм сегодня? // Политические работы. – М.: Праксис, 2005. – С. 147-178.
11. Mulhall S., Swift A. Liberals and Communitarians. – Malden : Blackwell Publishing, 1996. – 364 p.

М.А. Абисова

СИНТЕЗ ЛИБЕРАЛЬНЫХ И КОММУНИТАРИСТСКИХ ФИЛОСОФСКИХ КОНЦЕПЦИЙ В ЭТИКЕ ДИСКУРСА Ю. ХАБЕРМАСА
Статья посвящена анализу этики дискурса Ю. Хабермаса как попытке преодоления концептуальной ограниченности либеральной и коммунитаристской философских течений в рамках дискуссии о моральных основах современного общества.
Ключевые слова: либерализм, коммунитаризм, этика дискурса, консенсус.

M. Abysova

SYNTHESIS OF LIBERAL AND COMMUNITARIAN PHILOSOPHICAL CONCEPTS IN DISCOURSE ETHICS OF J. HABERMAS
The article is devoted to the analysis of discourse ethics of J. Habermas as an attempt to overcome the conceptual limitations of liberal and communitarian philosophies in the discussion of the moral bases of modern society.
Keywords: liberalism, communitarianism, discourse ethics, consensus.

УДК 005:1(045)

Н.В. Іщук

ОБРИСИ СИСТЕМНОГО РОЗУМІННЯ ПСИХІКИ

Гуманітарний інститут Національного авіаційного університету

Анотація. У статті аналізуються методологічні підвалини застосування системного підходу до дослідження психіки. Через ретроспективний огляд основних системних парадигм окреслюються специфіка та перспектива цього підходу під кутом зору тенденцій сучасної філософії.

Ключові слова: система, системний підхід, психіка, свідомість, редукціонізм.

Вступ

У наукових колах твердження Людвіга фон Берталяні: «Системи усюди!» не сприймається метафорично приблизно з другої половини двадцятого століття. В цей період відбулася кристалізація системного підходу не тільки стосовно соціальної прак-

тики та методології науки, але й стосовно різних сфер спеціально-наукового пізнання. Зокрема й для психології, яка запозичила здобутки загальної теорії систем, метод системного аналізу, однойменний пояснювальний принцип. Втім, адаптуючи цей підхід до власних завдань, наука про душу не уникнула

традиційних дилем, пов'язаних із укоріненням її предмету як у гуманітарному, так і у природничому знанні, що й обумовлює актуальність нашої статті.

Постановка проблеми

Стаття є спробою узагальнення особливостей застосування системного підходу до дослідження психіки з метою прояснення його методологічних перспектив.

Аналіз досліджень і публікацій

Ідейними фундаторами системного розуміння психіки в її різноманітних варіантах є Арістотель, І. Кант, Р. Декарт, З. Фрейд, Ж. Піаже, Ф. Brentano, Е. Гуссерль, Л. Виготський та інші. Загальнонаукова значущість системного підходу щодо психіки стала предметом дослідницької уваги численної кількості методологів та істориків науки, особливо радянського періоду. Так, відповідні спроби здійснювалися представниками марксистської філософії Д. Дубровським, М. Мамардашвілі, теоретичної психології цього періоду – Л. Виготським, Б. Ломовим. На сучасному етапі оновлене осмислення системності трансформувалося в ідеї психосинергетики, найбільш помітно представлені в працях Г. Хакена.

Основна частина

У найширшому значенні під системою (від грецьк. – ціле, те, що складається з частин, з'єднання) розуміють сукупність елементів, які перебувають у відношеннях і зв'язках один з одним та утворюють певну цілісність, єдність. В основу системного підходу покладена ідея динамічної єдності світу, що складається із систем різних типів і різновидів цілісності й складності. Ці системи є хоча й розчленованими на окремі частини, але цілісними; їхні функції детермінуються приналежністю до цілого; вони є ієрархічними за своєю структурою, тобто містять головні та підпорядковані системи. Насамкінець, кожен складний об'єкт може розглядатися як система систем, вписаних одна в одну.

Щодо психіки це означатиме спробу прояснення її онтологічного статусу, структурованості та функціональності під кутом зору загальної логіки розвитку й формування систем. За таких умов вона розглядається з позиції теорії «двох середовищ». Це передбачає обґрунтування таких позицій: виокремлення внутрішнього психічного середовища, завдяки якому забезпечується виживання у світі; виявлення принципів гомеостазу, що забезпечує динамічну сталість якостей психічної системи; відношення внутрішнього психічного середовища до «позасистемних» (внутрішніх і зовнішніх) «викликів». Деталізуємо: традиційно психіка людини розглядається як осередок впливу різноманітних груп чинників, які й самі належать до певних систем: соціальної, біологічної. Щодо генези психіки питання співмірності та інтенсивності впливу цих систем на людину залишається найбільш дискусійним. Соціологізаторство стосовно проблеми ґрунтується на абсолютизації соціальних чинників, наприклад, діяльності й спілкування в даному процесі. Біологізаторська позиція – на абсолютизації ролі біологічних систем різних рівнів у генезі психіки. Насамкінець, фізичний детермінізм апелює до механічних, оптичних, акустичних чинників формування психіки.

В історичній ретроспективі наявні непослідовні, компілятивні спроби вирішення окреслених проблем, що породили низку несистемних та квазісистемних теорій психіки (свідомості). Серед них відмітимо названі представниками теоретичної психології А. Петровським, М. Ярошевським: холізм, елементаризм, еkleктизм, редукціонізм, зовнішній методологізм [7, с. 368-371]. Зокрема, в холізмі, притаманному дофілософським уявленням про душу, спостерігаємо абсолютизацію принципу цілісності психіки (душі), а інколи й людської особистості всупереч ідеї їхньої структурної організації. Навпаки, в елементаризмі Е. Маха, Е. Титченера пріоритетною, порівняно з цілісністю системи, вважаються онтологічна значущість окремих елементів психіки – актів, функцій, реакцій. Компілятивне й асиметричне поєднання холізму та елементаризму без урахування інших вимог системного підходу спостерігаємо в еkleктизмі. Показовою тут є теорія фізіологічної психології В. Вундта, побудована на основі штучного поєднання асоціацій та апперцепцій. Наступна, редукціоністська теорія психіки (свідомості), зводить складні психічні процеси до більш простих явищ. Порівняно з попередніми підходами її методологічною вадою є не стільки вибіркоче залучення окремих здобутків теорії систем, скільки атрибутивне обмеження характеристик психіки. Наприклад, так відбувається у випадку біхевіористського спрощення всього різноманіття психічного життя до відношення «стимул-реакція». Насамкінець, найбільш наближеним до системного розуміння психіки став так званий зовнішній методологізм, актуальний для радянської психології. Його «зовнішність» ґрунтувалася на ідеологічній укоріненості в філософії діалектичного матеріалізму, який, незважаючи на методологічну плідність, не зміг стати надійною основою для розуміння всього складного різноманіття психічного життя. Підтвердженням цього стала криза радянської психології, що, позбавившись цього прикриття, за влучним виразом Л. Виготського, перетворилася «на малодиференційовану м'якоть» [3, с. 352], скупчення хаотично нагромаджених фактів, що не підпадають під критерії системної організації.

Втім, системне розуміння психіки є глибоко вкоріненим у європейській філософії. Фундатором цієї парадигми став Арістотель. Саме він, розвиваючи свою концепцію у полеміці з поглядами піфагорійців Демокріта та Платона, утвердив існування певної несуперечливої, але ієрархічної цілісності «душа-тіло». Філософ стверджував, що «душа є першою ентелехією природного тіла, що володіє органами. Тому й не слід запитувати, чи є душа та тіло чимось єдиним, як не треба це питати щодо воску та відбитку на ньому» [1]. Якщо матерія (тілесність) є чистою можливістю, то ентелехія (душа) є такою формальною причиною, котра одночасно містить енергію діючої причини та спрямованість цільової причини, що й реалізує психофізичну цілісність.

Узгодженою з принципами системності є також арістотелівська «ієрархія» душі. Поділяючи душу на рослинну, тваринну, розумну, філософ утвердив онтологічну нерівність двох перших (вітальних) частин порівняно з третьою. Справді, тільки розумну частину душі він вважав власне людською. На його

погляд, розум, «виступаючи субстанцією, з'являється, ймовірно, всередині [душі] та не руйнується». І далі: «Душа – це те, що рухає тіло й відчуває чуттєві предмети; вона характеризується наступними силами: поживною, чуттєвою, розумною та рушійною. Але «розум є дещо інше, не так тісно пов'язане з тілом, ймовірно, він є частиною душі, але ним володіє незначна меншість живих істот» [1]. Водночас Арістотель не обмежує його онтологію лише прижиттєвим етапом, наполягаючи на його безсмерті й подальшому сходженні до «позасистемної» трансцендентної реальності.

Наступна актуалізація системної методології щодо психічного життя відбулася у вісімнадцятому столітті з появою нової, механістичної картини світу. Механіцизм як методологічний підхід характеризує такий спосіб розуміння природних процесів і людини, відповідно до якого різноманітні форми розвитку світу зводилися до механічного руху. Класичний механіцизм, як форма редукціонізму, заперечував самостійний онтологічний статус психіки, підпорядковуючи її діяльність законам механіки. Людина тлумачилася як машина, яка не лише переміщувалася в просторі, а відчувала й думала. Відтак, найскладніші психічні процеси розглядалися крізь призму законів механіки й оптики, як, наприклад, у Р. Декарта, Т. Гоббса, Ж. Ламетрі.

Концептуальною щодо цієї проблеми стала позиція Р. Декарта, який вважав людину подвійною істотою, розшарованою на свідомість і тіло, відмінних не тільки субстанційно, але й атрибутивно. Свідомість є унікальним, укоріненим у трансцендентній реальності раціональним феноменом. Втім, вона не є двигуном тіла й джерелом відчуттів і емоцій, які за своєю природою виступають тілесними станами, результатом реакції організму на зовнішні збудники.

Психічне життя вибудоване за принципами психофізичної взаємодії, взаємного забезпечення й компенсації психосоматичної реальності. Закономірно є спроба філософа визначити принципи даної взаємодії. До цього він підходить, по-перше, з онтологічних, а, по-друге, з функціональних позицій. Онтологічний дискурс виявляється в намаганні філософа віднайти проміжний орган цієї взаємодії. Таким органом він вважає епіфіз (шишкоподібну залозу), де рух «життєвих духів» трансформується у відчуття та сприйняття душі. Й, навпаки, ментальні процеси перетворюються на тілесні рухи залози. Функціональний дискурс проблеми розвинений у вченні про пристрасті, які, на думку філософа, є своєрідним дзеркалом, яке хоча й відображає, але ніяк не впливає на коловорот пристрастей, які мають цілком фізіологічне підґрунтя. Для обґрунтування емоційних виявів людської психіки філософ послугоується ідеєю страждаючих станів душі або пристрастей, що породжуються машиною тіла. Якщо сприйняття є своєрідним відбитком зовнішніх об'єктів, то пристрасті – відбитком тілесних станів, викликаних діяльністю «життєвих духів». Показовою є також класифікація пристрастей (сприйняття), серед яких відокремлюються такі: сприйняття зовнішнього (колир, тон), внутрішнього, тобто власного тіла (біль, голод), а також «проміжних» – духовно-тілесних [5, с.482-486]. Саме остання група при-

страстей є наочним свідченням функціональної єдності духовного й тілесного, актуальної лише для людської істоти. Тобто свідомість потрібна тілу, щоб воно краще виконувало свої функції та удосконалювалося; тіло ж потрібно душі для свого земного існування. Свідомість, безсумнівно, впливає на тіло, але й тіло своїми хворобами, конституцією, тілесними потребами впливає на духовну субстанцію.

Принадно зауважимо, що у Р. Декарта над матеріальною та духовною субстанціями підноситься Бог як вища і самостійна реальність, від якої вічні субстанції є похідними. Припинення тілесних процесів після смерті унеможливує подальше перебування душі в людському тілі та «повертає» її до сфери божественної реальності. Отже, системний підхід Картезія через звернення до сфери трансцендентного врахував не тільки системні, але й поза-системні чинники функціонування психіки.

Інший дискурс проблеми системності в психіці був запропонований вченими-природознавцями Ч. Дарвіном, К. Бернардом, які, досліджуючи біологічний тип поведінки організмів, обґрунтували роль зовнішнього середовища в цьому процесі. Хоча вони й не створили філософського підґрунтя власної теорії, їхніми здобутками стала ідея «відкритості» психіки для зовнішніх впливів та обґрунтування її важливості на психічний розвиток і адаптацію людини. Зазначені ідеї трансформувалися у концепцію двох середовищ: зовнішнього, до якого йде пристосування організму та внутрішнього, власного, того, яке відстоюється у боротьбі за існування [7, с. 378]. Причому гомеостаз організму, в тому числі й його психічне існування, пов'язувалися з внутрішніми механізмами «відповіді» на «виклики», тобто із спроможністю психіки адаптуючись, гармонізувати себе.

Парадигмальним варіантом системного розуміння психіки став класичний фрейдизм. Серед його ідей зазначимо такі: розуміння психіки як енергетичної системи; багатшаровість і ієрархічність психіки; концепція гомеостазу психічної системи та ідея невроту як порушення цього гомеостазу; концепція психосексуальних фаз розвитку тощо. Енергетична концепція психіки З. Фрейда екстраполює закон збереження енергії на психічну систему, пояснюючи в такий спосіб її функціонування. Так, в основу психічного життя й діяльності людини покладена психічна енергія, генерована сексуальним і агресивним інстинктами. Кількість цієї енергії у кожній людині є обмеженою, відтак вона не виникає та не зникає раптово. Натомість або реалізується за призначенням, або витісняється чи сублімується, що зберігає систему від руйнування. За аналогічними принципами З. Фрейдом розглядається підсистеми психіки: несвідоме, свідоме, надсвідоме. Ці підсистеми, хоча й виконують протилежні функції у психічному житті, призначені зберігати його динамічну рівновагу. Особливою, координуючою в цьому процесі є роль Его, яке опосередковує взаємодію внутрішнього світу людини із світом зовнішньої необхідності, тим самим узгоджуючи співіснування Суперого та Ід. Системний дискурс міститься й у фрейдистському обґрунтуванні фаз психосексуального розвитку, які, власне, є описом нормального розвитку психічної системи. Описується ним і феномен порушення цієї

стадіальності (так званий феномен фіксації). Насамкінець відмітимо, що здобутки фрейдизму щодо системного розуміння психіки в дещо трансформованому вигляді отримали подальший розвиток у представників неофрейдистської філософії: Е. Фромма, К. Юнга, Ж. Лакана.

Системний підхід до психічного життя пропонує й феноменологічна парадигма. Феноменологія, як одна з найвпливовіших шкіл у дослідженні свідомості, обґрунтувала революційну й досить суперечливу ідею свідомості як «замкненої сфери». Вбачаючи у свідомості своєрідну монаду, фундатор феноменології Е. Гуссерль доводив її функціонування за власними іманентними законами, невразливими для впливів зовнішнього світу.

Безперечно, антиелементаристською, такою що надає психіці обрисів системи, є ідея інтенціональності, атрибутивної для свідомості іманентної предметності. Принагідно зауважимо, що поняття інтенціональності – фундаментальне для розуміння ментального у Ф. Brentano та Е. Гуссерля. Щодо структури свідомості, то, відповідно до поглядів Е. Гуссерля, вона має такі компоненти: інтенціональний акт (ноезис), інтенціональний зміст (ноему) та «чисте Я» як інтегруючу структуру інтенціональної єдності. Перші два компоненти утворюють єдиний ноєматноетичний комплекс, заснований на смисловій єдності. Її сутність ґрунтується на корелятивному зв'язку, коли надання сенсу відбувається за допомогою інтенції-ноези, а кореляція сенсу – за допомогою інтенції-ноеми [4]. «Чиста» свідомість представляє собою абсолютну потенцію, що надбудовується над емпіричним «Я» та забезпечує можливість мислення. Підсилення ідеї структурної й функціональної єдності свідомості спостерігаємо у вченні про потік свідомості, який Е. Гуссерлем визначається як єдиний, безперервний, такий, що не розкладається на елементи. Насамкінець, системною є й темпоральна структура свідомості через її поділ на праїмпресію, ретенцію та протенцію. Нагадаймо, що під праїмпресією Е. Гуссерль розумів актуальне сприйняття (тут і зараз); під ретенцією – те, що відбулося нещодавно та утримується актуальною свідомістю; під протенцією – вгадування наперед, укорінене в актуальному сприйнятті. Тобто актуальна свідомість існує корелятивно, через взаємодію із структурами, вкоріненими в минулому та майбутньому. Показово, що феноменологічне розуміння свідомості надалі було залучене до формування теорії гештальтпсихології. Послідовно втілюючи принципи антиелементаризму, представники цієї психологічної школи В. Керлер, К. Коффка, К. Леві висунули ідеї існування гештальтів – організованих цілісностей, покладених в основу функціонування психіки.

Плідні системні концепції психіки розроблялися й окремими представниками радянської психології. Серед них, зокрема, опозиційна щодо феноменології та феноменологічної психології й заснована на ідеї критики «замкненості» свідомості концепція Л. Виготського. Цей науковець, погоджуючись із системним характером психіки, запропонував власне розуміння структури та генези свідомості, висвітлюючи останню через еволюцію передсвідомих психічних форм. Він вважав, що психічні функції та феномени пов'язані не

тільки між собою, але й із зовнішнім світом. Ключова ж роль у цьому процесі належить мікросоціальній системі, яка розвиває не тільки окремі психічні функції, але й семіотичну систему людини. В такий спосіб, поділяючи марксистську гіпотезу антропосоціогенезу, вчений намагався пояснити складні механізми впливу міжособистісних стосунків і мови на психіку людини, а також виявити соціокультурну й культурно-історичну специфіку цих явищ.

Новітній етап системного розуміння психіки зазвичай пов'язують із психосинергетикою. Психосинергетика розвивається на основі методологічних принципів синергетики як теорії складних самоорганізованих відкритих систем. Вона послуговується принципами синергетики, серед яких такі: гомеостатичність та ієрархічність як принципи буття; нелінійність, несталість, незамокненість, динамічна ієрархічність, спостережуваність як принципи становлення [2, с. 379-380]. Їхнє поєднання дозволяє створити цілісну теорію, відповідно до якої психіка виступає складною нелінійною системою, яка, перебуваючи у стані перманентної взаємодії з навколишнім світом, тяжіє до самоорганізації й гомеостазу. Ці чинники дозволяють системі функціонувати й водночас перебувати у нестійкому стані плюрального вибору, демонструвати емерджентні якості, пов'язані з виникненням нових якостей.

Порівняно з розглянутими вище системними парадигмами, в синергетичній відбувається «зняття» суперечностей, пов'язаних із неможливістю редукувати психічне життя до будь-яких форм детермінізму. Тут психіка розуміється не як якість відображення, а як «сукупність вияву фазових станів різноманітних видів самоорганізованих сутностей, процесів, структур, різновидів матерії» [6, с. 466]. Вона розглядається як нелінійне ціле в нелінійному цілому, як коло відкритих, нелінійних, самоорганізованих психовимірних середовищ. Ці середовища виявляються не тільки в матеріальному та ідеальному вимірах, але й через діалектику живого, неживого, віртуального. Іншим способом сегментації психічного є його осягнення через інформаційний, енергетичний, індивідуальноприжиттєвий та трансособистісний, субстратний і процесуальний рівні, що значно збагачує розуміння феномену психічного. Підсумовуючи, констатуємо, що психосинергетика є динамічною й перспективною методологією, яка надалі може лягти в основу цілісної пояснювальної теорії психічного життя.

Висновки

Системний підхід до дослідження психіки є вкоріненим у європейській філософській традиції, починаючи з Арістотеля й закінчуючи ідеями психосинергетики. Він означає спробу прояснення онтологічного статусу, структурованості та функціональності психіки під кутом зору динамічної єдності світу, що складається із систем різних типів і різновидів цілісності й складності. Цей підхід передбачає обґрунтування таких позицій: виокремлення внутрішнього психічного середовища, завдяки якому забезпечується виживання у світі; обґрунтування принципів психосоматичної взаємодії; виявлення принципів гомеостазу, що забезпечує динамічну сталість якостей психічної системи; відношення внутрішнього психічного сере-

довища до «позасистемних» (внутрішніх і зовнішніх) «викликів». Ретроспективно дані проблеми вирішувались у межах методології механіцизму, біологізму, енергетизму та інших форм редуціонізму, а також, як альтернатива, із залученням багатоаспектної й складної феноменологічної методології. На наш погляд, найбільш повно сучасний рівень знання про психічне життя корелює з принципами психосинергетичної методології, яка тлумачить психіку як складну систему відкритих, нелінійних, самоорганізованих психовимірних середовищ.

Список літератури

1. Аристотель. О душе. Режим доступу: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/arist/01.php.
2. Буданов В.Г. Методология синергетики в постнеклас-

сической науке: принципы и перспективы // Постнеклассика: философия, наука, культура: Коллективная монография / Отв. ред. Л. П. Киященко и В. С. Степин.- СПб.: Издательский дом «Мирь», 2009.- С. 361-397.

3. Выготский Л. С. Исторический смысл психологического кризиса. // Выготский Л. С. Собр. соч. В6-ти т. Т.1. – М.: Педагогика, 1982. – 487 с.

4. Гуссерль Е. Картезианские размышления. Режим доступа: <http://monologos.ru/gusserl-e-kartezianskie-gazmyishleniya/>.

5. Декарт Р. Страсти души // Декарт Р. Сочинения в 2 т.- Т. 1.- М.: Мысль, 1989. – С. 481-572.

6. Ершова-Бабенко И.В. Место психосинергетики в постнеклассике // Постнеклассика: философия, наука, культура: Коллективная монография / Отв. ред. Л.П. Киященко и В.С. Степин.- СПб.: Издательский дом «Мирь», 2009.- С. 460-491.

7. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Основы теоретической психологии.- М.: ИНФРА-М, 1998.- 528 с.

Н. В. Ищук

ОЧЕРТЕНИЯ СИСТЕМНОГО ПОНИМАНИЯ ПСИХИКИ

Рассмотрены методологические основания применения системного подхода к исследованию психики. Через ретроспективный анализ ключевых системных парадигм, от Аристотеля до психосинергетики, обосновываются его первостепенные проблемы. Среди них такие: выделение внутренней психической среды, благодаря которой обеспечивается выживание в мире; обоснование принципов психофизического взаимодействия; осмысление явлений гомеостаза, которые обеспечивают динамическую устойчивость качеств психической системы; выявления закономерностей отношений внутренней психической среды к внесистемным «вызовам». Обосновывается перспективность методологии психосинергетики в исследовании психики как сложной системы открытых самоорганизующихся психомерных сред.

Ключові слова: система, системный подход, психика, сознание, редуционизм.

N. Ishchuk

OUTLINES OF SYSTEMIC UNDERSTANDING OF PSYCHE

The methodological grounds of systemic approach to a psyche research are considered. Its major problems are grounded through the retrospective analysis of key systems paradigms from Aristotle to psychosynergy. We can single out among them the following: the allocation of the internal mental environment due to which the survival in the world is provided; justification of the principles of psychophysical interaction; understanding of the phenomena of a homeostasis, which provide dynamic stability of a mental system qualities; detection of regularities concerning the relations of the internal mental environment to non-systemic "challenges". Prospects of psychosynergy methodology in the research of psyche as a complicated system of the open self-organizing psychomeasured environments are grounded.

Key words: system, systems approach, psyche, consciousness, reductionism.

УДК 130.2:004.738.5:004.7(045)

С.М. Іщук

КОНТЕКСТУАЛЬНІСТЬ КОМУНІКАЦІЇ В МЕРЕЖІ

Гуманітарний інститут Національного авіаційного університету

Анотація. У статті аналізуються співвідношення віртуального тексту та контексту. Під кутом зору їхніх корелятивних зв'язків обґрунтовується нелінійність, поліконтекстуальність інтерпретаційних процесів у Мережі.

Ключові слова: текст, контекст, семантика, семіотика, інтерпретація, комунікація, герменевтика, життєвий світ.

Вступ

Мережа Інтернет як новітній культурний феномен створює особливу комунікативну ситуацію, виступає революційним фактором розвитку сучасного суспільства. Революційна роль Інтернету полягає не тільки в інформатизації і сприянні комунікативної взаємодії, але й у піднесенні на докорінно новий рівень інтерпретаційних процедур. Мається на увазі спроможність семіотичного поля текстуальності Інтернету бути вмістилищем сенсів, розгортати ці сенси контекстно, крізь призму читача-інтерпретатора. Дані аспекти потребують детальнішого філософського осмислення, що й обумовлює актуальність нашої статті.

Постановка проблеми

Стаття є спробою узагальнити особливості інте-

рпретаційних процесів у Мережі з метою виявлення закономірностей формування її семантичного поля.

Аналіз досліджень і публікацій

Принципи й закономірності формування семіотичних систем в єдності текстуальних та контекстуальних складових висвітлені в працях М. Бахтіна, Р. Барта, М. Бубера, Г. Гадамера, Ю. Кристевої, Ю. Лотмана, П. Рікера, Ю. Хабермаса. Антропологічний дискурс контекстуальності глибоко й плідно опрацьовувався феноменологічною думкою, зокрема Е. Гуссерлем через концепт життєвого світу. Контекстуальність, як феномен сучасної культури, є предметом дослідження таких сучасних філософів, як П. Козловські і В. Шнейдер. Семантика Інтернету стає зрозумілішою при дослідженні її «ключових слів» (термін Г. Вежбицької) – стійкої системи кодів,